

FONÈTICA DIALECTAL I FONÈTICA ESTANDARD. ELS FACTORS SOCIOLINGÜÍSTICS DEL CANVI*

Carme PLAZA ARQUÉ

La relació entre dialectologia i sociolingüística és un tema tractat per nombrosos especialistes (Chambers-Trudgill, 1980; Trudgill, 1983; entre d'altres). La dialectologia s'entén com l'estudi de les varietats de la llengua dins de les seves relacions dinàmiques (Berruto, 1984:77).

En aquest sentit, hem intentat estudiar un canvi lingüístic concret que té lloc en una parla dialectal catalana, i analitzar-ne, d'una banda, el mecanisme del canvi; i, de l'altra, els factors sociolingüístics que el condicionen.

Hem triat una petita comunitat, Barberà de la Conca (Conca de Barberà), la parla de la qual pertany al subdialecte xipella. El canvi observat és l'evolució fonètica de les variants corresponents a les posttòniques finals *a* i *e*.

No intentarem justificar l'àmbit reduït que ocupa la parla estudiada, però considerem que el seu valor qualitatiu supera amb escreix el quantitatiu: es tracta -encara que sigui parcialment- d'un tret que s'ha considerat el més important a l'hora de fer la partió entre els dialectes occidentals i orientals (Badia, 1951).

El mètode seguit ha estat en primer lloc la selecció de les va-

* Aquest article fou presentat com a comunicació al II Congrés de la Llengua Catalana

riants fonètiques que apareixen en la parla en la posició esmentada. Per a *e* n'hem registrat quatre, i per a *a* tres.

Hem entrevistat 24 parlants, la meitat de cada sexe, distribuïts en quatre grups d'edat, des dels 30 anys fins als 70. Les característiques dels/les informants són força homogènies: nats al poble i fills de pares també barberencs; el seu nivell cultural és també força semblant (estudis primaris i un amb batxillerat superior). No hem pogut fer una distribució per classes socials ja que no existeixen diferències significatives: tots pertanyen a una classe mitjana rural.

Hem realitzat diferents tipus d'enquestes seguint en part els models proposats per Labov (1983).

En primer lloc, hem fet una entrevista a fi d'enregistrar la parla corrent dels entrevistats. Els resultats han estat classificats com a *discurs espontani* (DE). Correspon, segons l'estratificació contextual laboviana al discurs casual, que ell anomena nivell A. (Labov, 1983: 123). En part, donada la situació d'entrevista és difícil separar aquest nivell del següent, però els entrevistats no sempre sabien la intenció del treball i només en una part molt petita el seu estil es pot considerar cuidat. Un altre factor a favor del caràcter espontani d'aquesta parla és l'elevat grau de familiaritat enquestat-enquestadors. La durada de l'entrevista ha estat de mitja a una hora de la qual se n'ha escoltat per a analitzar-la un promig de 25 minuts, cap al mig, quan el clima de la conversa esdevenia més familiar.

La segona prova consistia en la lectura, per part dels entrevistats, d'un text d'unes vint línies. Estava escrit en un nivell estàndard una mica col·loquial perquè la seva lectura resultés menys forçada. El text contenia trenta paraules on apareixien les variants fonètiques d'*a* i *e* en diferents contextos: posició lliure o travada per a *e* (plurals i formes verbals), *a*, *e* precedides per les diferents vocals.

Encara que es va demanar als entrevistats que el llegissin de la manera més espontània possible, els resultats d'aquesta lectura han estat un *discurs cuidat* (DC), en un registre formal.

Per completar les enquestes hem fet dos tests complementaris:

El primer consistia en una avaluació subjectiva del parlant sobre diferents fonètiques. Es va fer sentir a cada entrevistat cinc vegades un text de característiques molt semblants al del test de lectura i se li va demanar que donés la seva opinió. Les fonètiques que havien de qualificar eren la de Montblanc (predomini d'[ε]), la de Sarral (predomini d'[e]), la de Barberà (predomini d'[i]) i les de Tarragona i Barcelona (pronúncia estàndard amb predomini de vocals neutres, sobretot en el cas de Barcelona).

Finalment, es va fer un test d'autoavaluació format per un llistat de 30 paraules. Cada una era llegida per parlants diferents, en diferents posicions, quatre vegades per a *e* i tres per a *a* de manera que

l'entrevistat s'identifiqués amb cada una de les variants.

Els resultats han estat quantificats segons els tants per cent. En la comptabilització s'han eliminat les formes de l'imperfet de totes les conjugacions excepte la segona, i les dels condicionals perquè la reducció vocàlica en aquestes formes ultrapassa l'àmbit de la parla de Barberà. S'han comptat formes repetides ja que sovint presenten més d'una variant fonètica. Donada la situació de transició, la freqüència de les variants no depèn tant del context lingüístic com del sociolingüístic.

EL CONTEXT DIALECTAL. EL CANVI FONÈTIC

Hom anomena «xipella» a les parles de transició entre els dialectes oriental i occidental que formen una isoglossa discontinua (VENY, 1982: 49) que va des d'Andorra fins a la Conca de Barberà.

La característica principal d'aquest subdialecte és la distinció de les posttòniques finals *a/e*. Aquesta distinció té caràcter fonològic i oposa diferents realitzacions fonètiques per a cada un dels fonemes (PLAZA, 1981).

Les realitzacions per a *e* són [i], [j], [e], [ɔ], i per *a* [ɑ], [a], [ɔ]. Les variants més genuïnes de la pronunciació de Barberà són: [i] per a *e*, i [ɑ], [a] per a *a*. La neutra és un so forani en aquesta posició, encara que de vegades també aparegui.

La variant fonètica [i] és la realització més extrema i més tancada de les que corresponen al fonema /e/. És aquella de la qual Alcover diu que sona [i], «ni més ni pus una *i*» (Alcover, 1908: 227). La variant [j] és un so entre [e] i [i] que correspon a un relaxament i a una obertura d'[i]. La tercera és [e], i la quarta la vocal neutra [ɔ].

La variant [ɑ] és el so velar d'aquesta vocal, pronunciat de vegades força relaxat, i fàcil de confondre amb l'altra variant, [a]. La tercera és també [ɔ].

Les variants [i], [j], [e], [ɔ].

El resultat de les variants fonètiques que corresponen a les realitzacions d'*e* en el discurs espontani és el següent:

quadre núm. 1

DISCURS ESPONTANI

	[i]	[j]	[e]	[ɔ]
Totals	41	18	37	04
+ de 60 anys	88	08	04	00
de 50 a 59 anys	52	33	15	00
de 40 a 49 anys	17	27	51	05
de 30 a 39 anys	08	03	80	09

Les observacions que permet fer l'estudi d'aquestes dades és principalment:

- La variant [ɔ] té molt poca importància en conjunt, i no apareix en les dues edats superiors.
- La freqüència d'[i] ha anat decreixent progressivament segons les edats. La disminució principal s'observa en la segona generació.
- [e], que en les generacions grans té poca importància numèrica, augmenta espectacularment en relació inversa a [i].
- [j] es manté a un nivell intermedi en la segona i tercera generació, però gairebé desapareix en la quarta.

Les conclusions sobre el canvi observat en les variants d'*e* permeten afirmar que s'ha produït un canvi fonètic, el pas d'[i] a [e]. L'evolució s'ha fet de manera gradual, primer ha augmentat l'índex de la variant intermèdia i relaxada [j], que posteriorment ha desaparegut a favor d'[e]. Aquesta variant és en la generació darrera estudiada la variant majoritària; el canvi s'ha esdevingut en la tercera generació i ha assolit el punt més alt en la quarta (v. gràfica núm. 1).

i, j, e, ø EN EL DISCURS ESPONTANI

%

100

50

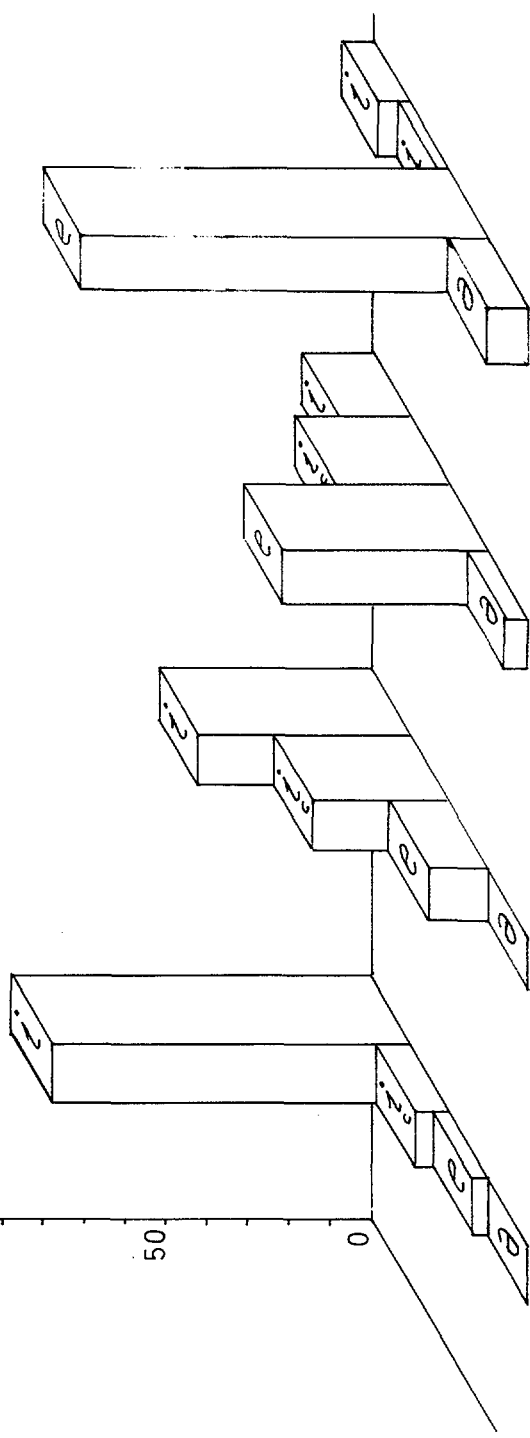
0

més de 60 anys

de 50 a 59

de 40 a 49

de 30 a 39

Agafem ara els resultats de les mateixes variants en el discurs cuidat:

quadre núm. 2

DISCURS CUIDAT

	[i]	[i]	[e]	[ə]
Totals	02	08	24	66
+ de 60 anys	09	25	21	45
de 50 a 59 anys	00	07	32	61
de 40 a 49 anys	00	00	16	84
de 30 a 39 anys	00	00	27	73

La comparació entre ambdós registres és gairebé impossible (v. la gràfica núm. 2). En general, es manté una certa proporció DE/DC en totes les generacions; el desnivell resulta més acusat a la segona que és la més radical en les diferències.

Encara que la conversa i la lectura pertanyin sempre a registres diferents, creiem que Barberà és un cas extrem i particular. Les enquestes i lectures fetes a Solivella i Pira, pobles veïns de característiques dialectals molt semblants a Barberà, no presenten tanta diferenciació¹.

La relació entre ambdós registres està més anivellada en els parlants que no presenten la variant estigmatitzada [i]. Només dos parlants presenten un percentatge d'[ə] inferior a la mitja en la lectura: en un cas un 27%, i en l'altre 0%. Ambdós són homes i tenen un nivell cultural lleugerament superior a la resta.

Les variants [ɑ], [a], [ə].

Els resultats de les variants d'a són ben diferents dels resultats obtinguts d'e:

1.- Les enquestes fetes a Solivella i Pira no han estat comparades sistemàticament amb les de Barberà perquè només se'n van realitzar tres a cada poble. Provisionalment, els resultats del test de lectura presenten un 60% més de variants fonètiques dialectals a Pira i Solivella que a Barberà.

quadre núm. 3

DISCURS ESPONTANI

	[α]	[a]	[ɔ]
+ de 60 anys	31	68	01
de 50 a 59 anys	32	67	01
de 40 a 49 anys	32	68	00
de 30 a 39 anys	18	74	08

DISCURS CUIDAT

	[α]	[a]	[ɔ]
+ de 60 anys	00	60	40
de 50 a 59 anys	05	35	60
de 40 a 49 anys	00	10	90
de 30 a 39 anys	00	35	65

En el discurs espontani observem l'escassa variació entre les tres primeres generacions, que presenten índexs gairebé idèntics; i la petita però significativa davallada de la variant velar en la quarta generació.

La vocal neutra té molt poc rendiment en totes les edats.

Les tendències del canvi apunten cap a la desaparició de la variant velar més o menys relaxada, a favor de la central [a], i, molt tímidament cap a [ɔ]. És completament inexistent la realització [ɛ] que s'imposa com a variant d'a en altres indrets de la Conca, sobretot a la banda colomina (PLAZA, 1985: 75).

En el discurs cuidat, els resultats són bastant semblants en totes les edats i presenten una pronunciació fortament estandaritzada, com en el cas de les variants d'e.

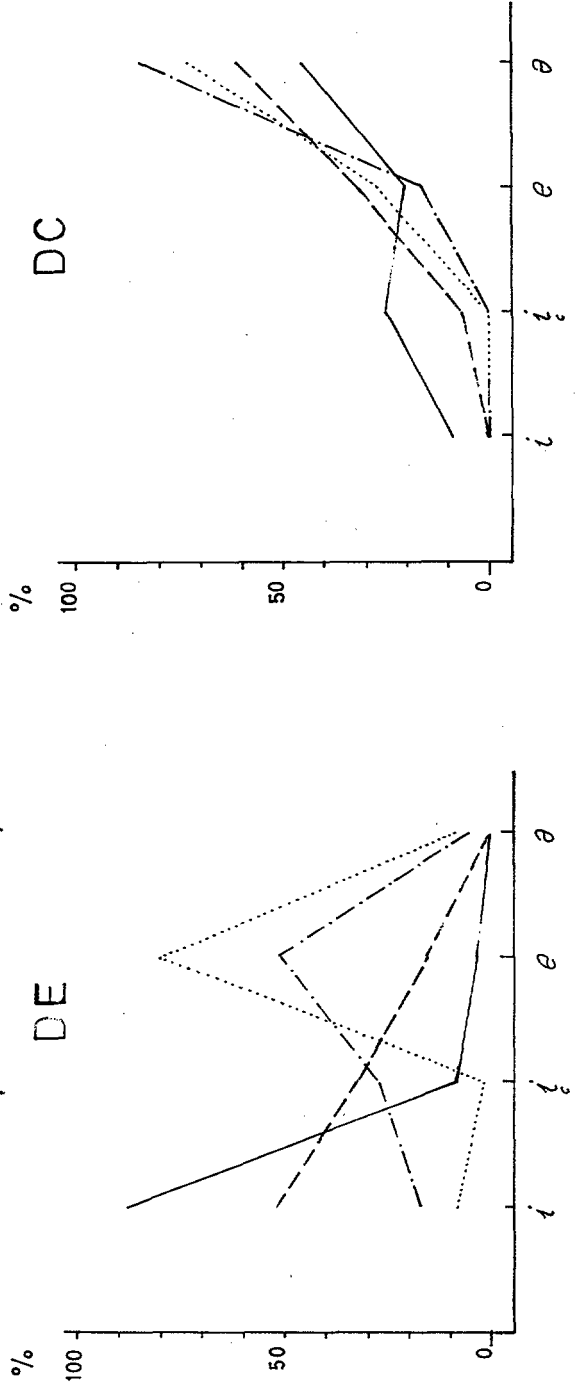
En resum, el canvi fonètic en les variants d'e i d'a té unes característiques força diferents:

El pas d'[i] > [e] s'ha fet gradualment: [i] > [j] > [e], mentre que en el cas d'[α] > [a] no hi ha hagut mutacions significatives. El sistema dialectal xipella d'oposició de les posttòniques finals a/e s'ha mantingut malgrat els canvis fonètics. La neutralització de l'oposició -que fóra la culminació del procés d'estandarització- és possible a partir d'ara quan ja s'ha reduït el grau de tancament d'[i]. El proper canvi pot ser el relaxament d'[e] > [ɔ]. Aleshores el so [ɔ] i el so [a] -que provenen de dos fonemes diferents- es poden arribar a confondre, de manera que el sistema de les posttòniques a finals passaria a ser el mateix que el de les altres àtones. Aquesta és l'evolució que apunta en les generacions joves de Barberà i que està més avançada en altres poblacions de la Conca com és el cas de la banda del Gaià².

2.- En aquests pobles la neutralització s'origina per la confluència de les realitzacions [e] i [ɛ].

FREQÜÈNCIA D'i, j, e, ø, EN EL DISCURS ESPONTANI (DE), I EN EL DISCURS CUIDAT (DC)

— més de 60 anys   - - - de 50 a 59 anys
 - · - de 40 a 49 anys   · · · de 30 a 39 anys

ELS FACTORS SOCIOLINGÜÍSTICS.

Les formes de prestigi:

Caldrà estudiar d'aquí uns anys les generacions més joves i veure com continua el procés d'estandarització. En aquests moments la situació és molt diversa a causa d'una sèrie de circumstàncies: els més joves han anat a estudiar a fora, alguns treballen i viuen en pobles veïns. La generació dels vint als trenta pràcticament no viu a Barberà. Les perspectives dialectals són tan pobres com les demogràfiques.

A partir dels resultats i de les observacions dels canvis fonètics en el discurs espontani, es podria pensar que les variants de prestigi són [e] i [a], però el test de lectura i el d'avaluació subjectiva deixen ben clar quines són les direccions del canvi i quina és la norma de prestigi.

L'adopció de la fonètica estàndard en el test de lectura no es pot separar en el cas de Barberà del seu context cultural, una mica particular. Des dels anys 50 s'han fet representacions teatrals en català. La norma fonètica fou des del primer moment la pronúncia estàndard, de manera que tots els barberencs o bé han declamat o han sentit declamar en una fonètica forana. El comentari que ha aparegut a totes les converses és que la fonètica estàndard és l'adequada per als actes públics.

Aquesta actitud en el discurs cuidat no és exclusiva de Barberà però ho és en un grau més alt que en altres llocs de la Conca; els barberencs han rebutjat i criticat la pronúncia dels pobles veïns sempre que els han sentit en actes públics (teatre, discursos...).

Les diferències entre el discurs espontani i el discurs cuidat permeten posar en evidència una certa situació de diglòssia dialectal comuna a molts pobles: la norma fonètica de prestigi és la del català central mentre que la norma dialectal és tolerada i acceptada (amb un cert sentiment de resignació) en els registres informals, i rebutjada en els registres formals.

Ja s'ha dit que les diferències entre ambdós registres disminueixen en els parlants que no tenen una fonètica tant marcadament dialectal. En els dos casos en què es dona aquesta situació s'hi ha de considerar un altre factor: el nivell cultural. Aquest fet està en relació amb una altra tendència, el futur de la qual no podem preveure: alguns parlants enquestats i d'altres adopten voluntàriament formes fonètiques no estàndard en una mena de retorn als orígens. Aquí conflueixen dos aspectes: el nivell cultural superior i el sexe masculí. És una situació semblant a allò que s'anomena «*covert prestige*» (Trudgill, 1983: 169-185).

Queda clar, per tant, que la forma de prestigi en les variants fonètiques d'*e* no és la variant majoritària [e] sinó la vocal neutra. Els models dialectals són els dialectes de Tarragona i Barcelona. Molts enquestats no distingeixen entre ambdues fonètiques i sempre avaluen molt positivament la tarragonina.

Pel que fa a les variants d'*a*, la forma prestigiosa és també [ɔ] encara que no hi ha una actitud conscient del canvi. La preocupació pot dissimular la variant [i] és tan forta que fa oblidar totes les altres variants fonètiques. La principal característica dialectal que els barberencs conscientment identifiquen és aquesta darrera, encara que també consideren que la variant velar d'*a* és «grossera» i l'atribueixen més als pobles veïns que no pas a ells.

El test d'avaluació subjectiva mostra unes actituds lingüístiques semblants en tots els entrevistats:

- La primera generació avalua positivament la parla de Montblanc i no critica la de Sarral.

- La segona generació rebutja la parla de Sarral (no tant com la pròpia), i només tolera -o és indiferent- la de Montblanc.

- La tercera fa les mateixes valoracions que la segona.

- La quarta edat comença a criticar -no en tots els casos, però ben bé en la meitat- la parla de Montblanc, (els molesten les [ɛ] i continua rebutjant en termes més contundents la fonètica sarralenca.

- Tots els parlants identifiquen com a pròpia la lectura barberenca però la troben «grossera i que fa pagès». Alguns l'atribueixen a Solivella, localitat que, segons ells, té una fonètica més marcadament dialectal; molts confessen amb satisfacció que «ja no es parla tant exagerat».

- Sense excepcions, la fonètica avaluada més positivament és la tarragonina i la barcelonina. Algunes persones han explicat la seva devoció per la fonètica dels locutors de TV3. Per a molts la norma tarragonina és molt adequada.

Tots aquests comentaris estan fets sobre la lectura, on hi ha tants casos de variants d'*e* com variants d'*a* però l'interès -gairebé obsessió- dels entrevistats s'ha centrat en les variants [i] i [e].

De vegades, els parlants s'atribueixen una fonètica menys dialectal que la que posseeixen; de vegades ho fan a la inversa. El test d'autoavaluació mostra que la majoria s'han identificat amb un tant per cent de formes dialectals més alt que el que realment fan. Molt pocs s'han infravalorat dialectalment. Aquests darrers són els que tenen un índex més elevat de la variant [i]: tota la primera generació i tres

informants més, un de cada nivell, que són els qui presenten les freqüències més altes de la variant més rebutjada.

Tot plegat reflecteix la inseguretats lingüística dels parlants i el complex d'inferioritat fonètica que tenen; per això s'identifiquen amb les pronunciacions -segons ells- més dolentes.

La generació del canvi

El grup d'edat que ha realitzat definitivament el canvi [i] > [e] ha estat el tercer. Aquest grup comprèn la generació del «baby boom» dels anys quarantes. Després de la davallada demogràfica originada per la guerra, és l'augment més important de població en el segle XX. Aquesta generació viu majoritàriament al poble i socialment és la que té més pes.

La major part dels seus membres són pagesos i han viscut un canvi total en les formes de treball. Les feines agrícoles van sofrir a mitjans de la dècada dels cinquanta una transformació fonamental: van passar de ser manuals a mecanitzar-se completament. És la «generació dels tractors» tal com l'anomenen -no sense ironia- alguns barberencs més grans.

Aquest grup, que s'ha trobat en una situació de canvi social i econòmic, és també el que ha iniciat el canvi lingüístic d'una manera ja notable. El grup que li va al darrere l'ha continuat.

El paper de les dones

Les dones juguen un paper complex i ambivalent en la propagació dels canvis lingüístics: per una banda són conservadores, i per l'altra innoven.

És difícil generalitzar ja que depèn dels condicionaments socials i culturals de cada cas. Sembla, però, que en moltes ocasions les dones són més propenses que no pas els homes a adoptar les formes estàndard: «els homes tendeixen a ser innovadors, excepte quan el canvi s'orienta en direcció a la norma estàndard, aleshores les dones són a l'avantguarda» (Trudgill, 1980: 101).

Si comparem les variants [i], [i̯], [e], [ɔ] en els homes i en les dones observem que en el discurs espontani hi ha ben poques diferències, mentre que aquestes augmenten en el discurs cuidat; aquí les

dones són les capdavanteres de la fonètica estàndard i són les que registren un tant per cent més elevat d'[ɔ] (v. gràf. 3).

En el discurs espontani, la distribució de les variants és diferent segons els sexes:

quadre núm. 4

DONES

DISCURS ESPONTANI

	[i]	[i̯]	[e]	[ɔ]
+ de 60 anys	83	09	08	00
de 50 a 59 anys	61	28	11	00
de 40 a 49 anys	16	17	61	06
de 30 a 39 anys	17	05	75	03

DISCURS CUIDAT

	[i]	[i̯]	[e]	[ɔ]
+ de 60 anys	09	27	19	45
de 50 a 59 anys	00	00	09	91
de 40 a 49 anys	00	00	04	96
de 30 a 39 anys	00	00	09	91

HOMES

DISCURS ESPONTANI

	[i]	[i̯]	[e]	[ɔ]
+ de 60 anys	92	08	00	00
de 50 a 59 anys	43	38	19	00
de 40 a 49 anys	18	37	41	04
de 30 a 39 anys	00	00	86	14

DISCURS CUIDAT

	[i]	[i̯]	[e]	[ɔ]
+ de 60 anys	09	23	23	45
de 50 a 59 anys	00	13	55	32
de 40 a 49 anys	00	00	27	73
de 30 a 39 anys	00	00	46	54

En la primera i segona generació, les dades són molt semblants. En el primer grup hi ha un petit nombre superior de variants dialectals en els homes, mentre que en el segon elles són més conservadores. De fet, els resultats en un i altre grup són més acostats encara si sumem els resultats de les variants [i], [i̯]. Un estudi de fonètica experimental podria potser demostrar que el timbre propi de les dones afavoreix la variant [i] més que no pas [i̯], però no passen de ser suposicions impressionistes.

Encara que, en general, els resultats de les enquestes en el discurs espontani no resulten massa reveladors en el sentit d'atribuir a

les dones la funció d'orientadores del canvi, la tercera generació té unes característiques diferents.

En aquest grup, que és el que realitza el canvi fonètic [i] > [e], les dones tenen un paper força diferenciat dels homes i van molt més lluny en la substitució de la variant més marcadament dialectal (gràfica núm. 4). Si en tot el procés les dones no presenten particularitats destacables, en el moment decisiu de l'orientació del canvi fonètic tenen una posició capdavantera.

Després d'aquest salt qualitatiu cap a l'estandarització en la tercera generació, es tornen a igualar els índexs entre homes i dones en el discurs espontani. Sorprén una mica que en el quart grup siguin els homes els més avançats en les realitzacions d'[e] i les dones encara conservin restes d'[i]. Potser val la pena tenir en compte que en aquest grup els homes alternen la feina de pagès amb altres -de vegades fora vila- i, per tant, tenen un camp de relacions més ampli que el de les dones.

CONCLUSIONS

El canvi fonètic que s'ha produït en la parla de Barberà de la Conca té com a principal característica la substitució del so [i], propi del subdialecte xipella per [e].

El canvi s'ha realitzat de manera gradual, tant en el temps, a través de quatre generacions, com lingüísticament: el salt [i]>[e] ha passat per etapes intermèdies: [i], solució de compromís que no ha progressat, fins l'estadi actual [e].

El procés de substitució ha mantingut l'estructura del vocalisme àton en posició posttònica final, pròpia del dialecte: l'oposició *a/e*.

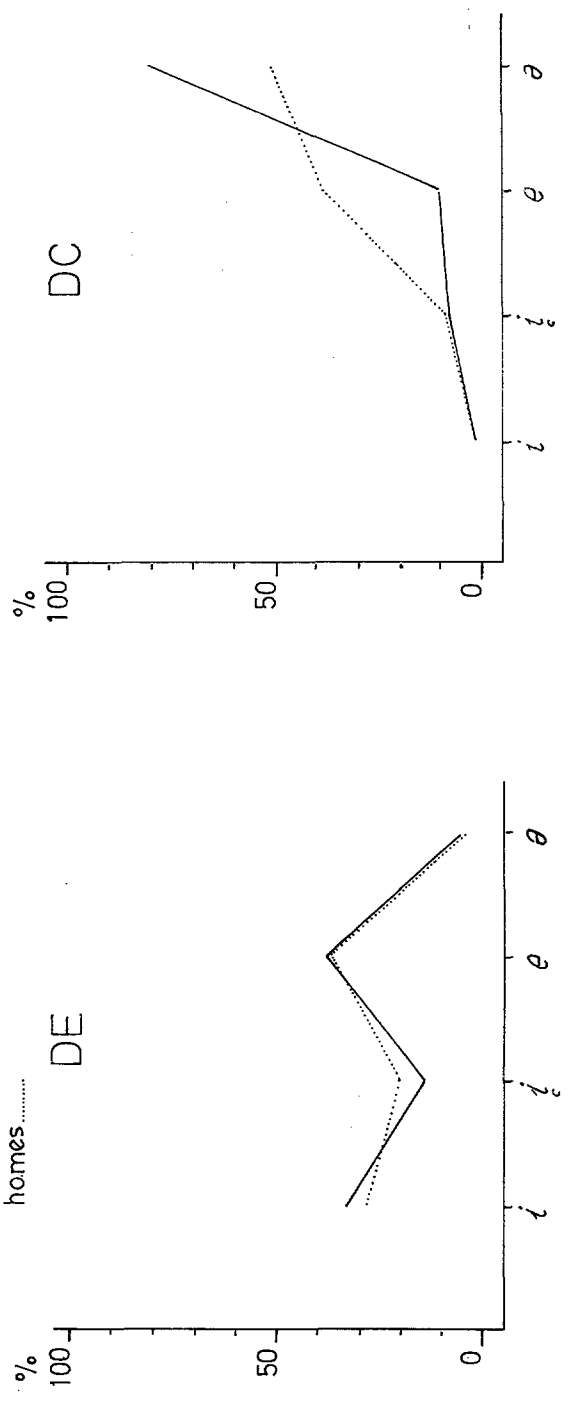
El factor lingüístic fonamental en el canvi fonètic estudiat ha estat el rebuig de la parla dialectal i la influència de les formes de prestigi del català estàndard. Encara que és difícil preveure si s'arribarà en les properes generacions a abandonar les variants dialectals, l'actitud dels parlants separa clarament el context formal i l'informal i atribueix a cada un d'ells variants fonètiques diferenciades.

A més del prestigi, s'han estudiat altres factors sociolingüístics com són el nivell cultural, les condicions socioeconòmiques de la generació que realitza el canvi fonètic, i el paper de les dones dins del procés d'estandarització.

En general, es pot dir que el canvi fonètic [i]>[e] ha vingut determinat en gran part per factors sociolingüístics, però el seu resultat ha estat condicionat lingüísticament pel propi sistema dialectal.

FRECUENCIA DE LES VARIANTS i, i', e, e SEGONS EL SEXE

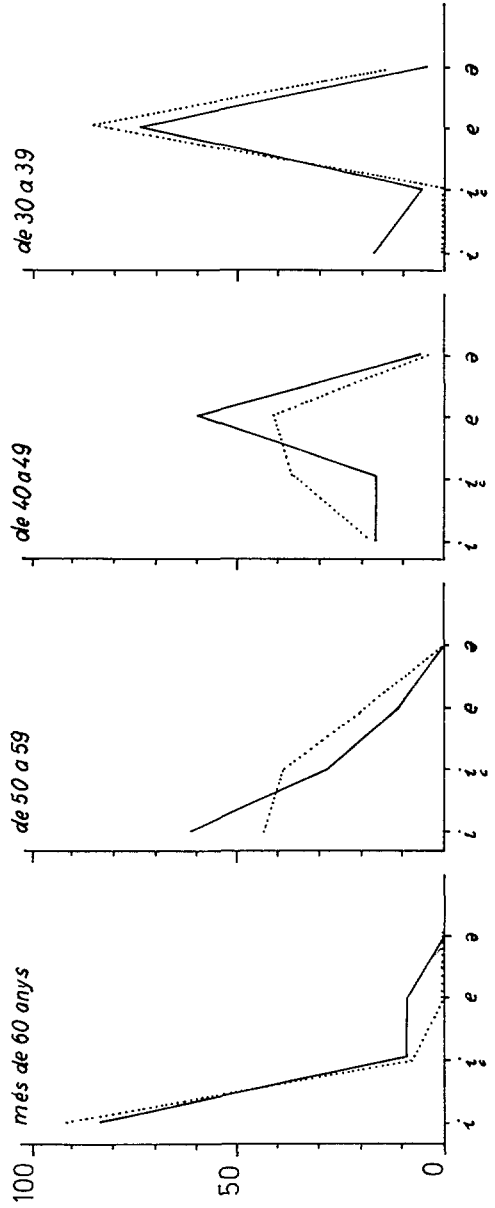
dones —
homes .....

i, i, e, e SEGONS EDAT I SEXE

dones —
homes .....

%
100
50
0
més de 60 anys

En el test d'avaluació subjectiva, les dones són més sensibles que els homes a les diferents pronunciacions i identifiquen fàcilment les característiques fonètiques de les lectures; els seus comentaris són més espontanis i crítics quan es tracta de rebutjar la pròpia parla. Els homes adopten de vegades una actitud nostàlgico-sentimental envers la seva pronunciació barberenca que contrasta amb el to dur de les opinions femenines. En general, quan els informadors/es senten la seva veu gravada, al final de l'entrevista, les dones se senten avergonyides mentre que els homes resten indiferents.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni M. (1908): *Una mica de dialectologia catalana*, «Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana». IV, Palma de Mallorca, pp. 194-303.
- BADIA, Antoni M. (1951): *Gramàtica històrica catalana*. Barcelona.
- BERRUTO, G. (1974): *Dialettologia e sociolinguistica in Italia*. a «Aspetti sociolinguistici dell'Italia contemporanea», pp. 75-86. Roma.
- CHAMBERS, J.K. - TRUDGILL, P. (1980): *Dialectology*. Cambridge.
- LABOV, W. (1972): *Sociolinguistics patterns*. Filadelfia (cito l'ed. esp. *Modelos sociolingüísticos*, Madrid, 1983).
- PLAZA, Carme (1981): *Mari, lis sapis són calentis. Una aproximació als parlars de la Conca de Barberà*. a «Aplec de Treballs núm. 3 del C.E.C.B.» Montblanc.
- (1985): *La parla de la Conca de Barberà* Bossa d'estudis d'Omnium Cultural (mecnografiat).
- TRUDGILL, P. (1980): *Sociolinguistics: An Introduction* Harmondsworth. Penguin books. (Primera ed. 1974).
- (1983): *On Dialect. Social and Geographical Perspectives*. Oxford.
- VENY, Joan (1982): *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)*, (3ra. ed. corregida i augmentada). Ed. Moll. Palma de Mallorca.